

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO ORGANIZAVIMO NETRADICINĖSE GAMTINĖSE APLINKOSE YPATUMAI

Rima Ežerskienė

Rūta Tamašauskienė

Klaipėdos valstybinė kolegija

DOI: <https://doi.org/10.52320/svv.v1i1v11.239>

Anotacija

Aplinka, kurioje vyksta ugdymas daro didžiulę įtaką vaiko norui dalyvauti ugdymo procese. Ugdymas netradicinėje gamtinėje aplinkoje (miške, parke, prie tvenkinio, paplūdimyje ir pan.) reiškia teorinių žinių integraciją praktinėje veikloje gamtoje. Tokioje aplinkoje, kad pasiektų numatytų ugdymosi rezultatų, ikimokyklinio ugdymo pedagogai kuria situacijas patirtiniam vaikų ugdymui(si), koordinuoja jų ugdymosi procesą. Straipsnyje siekiama atsakyti į numatytus probleminius klausimus: kuo ugdymo netradicinėje gamtinėje aplinkoje organizavimas skiriasi nuo ugdymo darželio grupės aplinkoje, kas būdinga ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymui netradicinėse gamtinėse aplinkose bei su kokiais iššūkiais susiduria išvykas organizuojantys pedagogai? Tyrimo tikslas – nustatyti ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo netradicinėse gamtinėse aplinkose organizavimo ypatumus. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, focus grupės tyrimas, kokybinė (content) duomenų analizė. Focus grupės tyrime dalyvavo 43 informantai – ikimokyklinio ugdymo pedagogai iš keturių Klaipėdos ikimokyklinio ugdymo įstaigų. Tyrimui dalyviai pasirinkti taikant kokybinio tyrimo netikimybinės imties patogųjį atrankos būdą. Išanalizavus tyrimo rezultatus galima teigti, jog ikimokyklinio ugdymo pedagogas, būdamas aktyvus vaiko ugdymosi situacijų kūrėjas ir moderatorius, organizuodamas veiklas netradicinėse gamtinėse aplinkose bendradarbiauja su kitomis įstaigomis, kolegomis, tėvais, kitais specialistais. Netradicinėse gamtinėse aplinkose vaikai jaučiasi labiau atsipalaidavę, stipriau reiškiamos emocijos, smalsesni, susidomėję, motyvuoti veikti. Šioje aplinkoje ugdoma vaizduotė, kūrybiškumas, ilgalaikė atmintis, dėmesys bei pojūčiai. Visa tai pagerina informacijos supratimą ir įsisavinimą. Papildomos intelektualinės ir laiko sąnaudos, detalus veiklų planavimas, saugumo užtikrinimas išvykos metu, finansinių klausimų sprendimai, orų permainingos, gamtoje tykantys pavojai, vaikų raidos ypatumai yra įvardijami kaip iššūkiai organizuojant vaikų ugdymą netradicinėse gamtinėse aplinkose. Taip pat pastebimas tėvų pasitikėjimo pedagogu trūkumas.

Raktiniai žodžiai: ikimokyklinis amžius, ugdymo organizavimas, gamtinė aplinka.

Įvadas

Temos aktualumas. Vaiko patyrimo turtingumas priklauso nuo to, kokioje aplinkoje vaikai ugdomi. Vaiko ugdymo ir ugdymosi aplinka – tai ugdymo įstaiga ir joje vykstantis gyvenimas, artimiausia gamtinė ir kultūrinė aplinka, bendruomenės gyvenimas (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015).

Geros mokyklos koncepcijoje (2015) nurodoma, jog ugdymo(si) aplinka turi būti dinamiška, atvira ir funkcionali. Atviroje ugdymo(si) aplinkoje nuo tradicinių klasių erdvių pereinama prie „klasių be sienų“: ugdymo(si) procesas gali vykti ir koridoriuose, vestibuliuose, bibliotekoje, mokyklos kieme ir kitose vidinėse bei išorinėse mokyklos erdvėse. Funkcionali, dinamiška ugdymo(si) aplinka stimuliuoja mokymąsi, skatina mąstymą ir kūrybiškumą.

Tokioje aplinkoje siekiami numatytų vaikų grupės ir kiekvieno vaiko ugdymosi rezultatų, ikimokyklinio ugdymo pedagogai kuria situacijas patirtiniam vaikų ugdymuisi, koordinuoja jų ugdymosi procesą. Patirtinis ugdymasis yra vaiko ir ikimokyklinio ugdymo pedagogo, vaiko ir vaiko, vaiko ir aplinkos sąveikos rezultatas (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015). Organizuojant patirtinį ugdymą tampa svarbi netradicinė gamtinė aplinka: parkai, miškai, pievos, paplūdimiai ir pan. Anot Hansen (1997) (cit. iš Pravackienė, Bagdonas, 2016), tai vaikus viliojančios vietos, kur galima daugiau išmokti ir pažinti. Keturių sienų neribojamoje aplinkoje visą laiką kas nors keičiasi. Tuščią paukščio lizdelį galima atsinešti į grupę, vaikai gali jį paliesti, patyrinėti, iš ko jis susuktas, o paskui iš knygų sužinoti daugiau apie paukščius. Išsinešus į lauką dažų, pieštukų, žaislų, vaikai gali kitaip jais naudotis. Lauko aplinkoje vaikai gali ugdyti visus savo gebėjimus, o pedagogai – skatinti šį procesą stebėdami, įsiterpdami, planuodami.

Temos naujumas. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo naudą gamtinėje aplinkoje analizavo užsienio autoriai: Little (2021), Skarstein (2020), Stone ir Faulkner (2014), Yıldırım, Akamca (2017), Kiewra, Veselack (2016) ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymu lauko aplinkoje domėjosi Lietuvos mokslininkai bei praktikai, tokie kaip Makarskaitė-Petkevičienė (2018), Vidmantienė, Meškeliėnė

(2021), Baltakienė, Valeikaitė (2016) ir kt., tačiau apie ikimokyklinio amžiaus vaikų organizavimo netradicinėse gamtinėse aplinkose ypatumus duomenų trūksta.

Tyrimo problema. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2014) žodis, turintis kamieną *išvyk*, yra paminėtas tik vieną kartą Aplinkos pažinimo srities pasiekimuose, tuo tarpu Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) žodis, turintis kamieną *išvyk* yra paminėtas net 22 kartus, o žodis su šaknimi *ekskurs* – 4 kartus. Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015), detalizuojant ikimokyklinio ugdymo turinį bei veiklas, galima išvelgti išvykų ir ekskursijų svarbą ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus. Kyla klausimai: kuo ugdymo netradicinėje gamtinėje aplinkoje organizavimas skiriasi nuo ugdymo darželio grupės aplinkoje, kas būdinga ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymui netradicinėse gamtinėse aplinkose bei su kokiais iššūkiais susiduria išvykas organizuojantys pedagogai?

Tyrimo objektas – ugdymo organizavimo ypatumai netradicinėse gamtinėse aplinkose.

Tyrimo tikslas – nustatyti ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo netradicinėse gamtinėse aplinkose organizavimo ypatumus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, focus grupės tyrimas, kokybinė (content) duomenų analizė.

1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo organizavimo netradicinėse gamtinėse aplinkose ypatumų teorinė analizė

1.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2014).

Ikimokyklinio amžiaus tarpsnis yra vertingas pats savaime. Šiame amžiuje vyksta intensyvus biologinis vaiko smegenų brendimas, sąlygojantis vaiko prigimtinių galių sklaidą, fizinę, kognityvinę, emocinę, socialinę jo raidą bei lemiantis vaiko mokymosi mokykloje ir tolesnio gyvenimo sėkmę. Vaiko smegenų brendimą ir prigimtinių galių plėtrą skatina kokybiškas ugdymas ir ugdymasis, grindžiamas sąveika ir dialogiškumu. Remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, kiekvienas vaikas pripažįstamas kaip unikali, besikeičianti, aktyvi individualybė. Jis žaidžia, kaupia patirtį, greitai mokosi, turi savitą pasaulio matymą, kuria savo vertybes. Ikimokyklinio ugdymo grupėse puoselėjamas vaiko orumas, pripažįstama vaiko nuomonė, jo teisė rinktis, spresti, tartis. Ugdymo ir ugdymosi procesas grindžiamas socialinio teisingumo, lygiavertiškumo, tolerancijos vertybėmis (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2014).

Ikimokyklinio amžiaus vaikas pamažu tampa savarankiškesnis, iniciatyvesnis, labiau bendraujantis, pradeda daugiau pasitikėti kitais žmonėmis. Jis smalsiai tyrinėja pasaulį, eksperimentuoja, išbando daiktus ir medžiagas; sparčiai plėtojasi jo kalba, turtėja žodynas, tobulėja sakinių struktūra. Tačiau šiuo laikotarpiu vaikui itin svarbu dėmesinga suaugusiųjų – tėvų ir pedagogų – pagalba: jų supratimas ir palaikymas, emociškai saugi ir rami aplinka (Bernotienė ir kt., 2015).

Pažymėtina, jog šiuo metu ikimokyklinio ugdymo įstaigas lanko, anot Macijauskienės ir Norvilienės (2018), „Alfa“ kartos vaikai, kuriems greitai pasidaro nuobodu. Taip yra todėl, kad nuo ankstyvo amžiaus išmokę naudotis išmaniaisiais įrenginiais, ilgainiui jie pripranta greitai „nuskaityti informaciją“, vis ieškodami to, kas bent trumpam patrauks jų dėmesį. Svarbu ir tai, jog vaikams būtina informaciją gauti iškart. Šio laikotarpio vaikai trokšta, kad į jų klausimus būtų iškart atsakoma, ir, jei pašnekovas negali to padaryti skubiai, jis gali netekti vaiko susidomėjimo. „Alfa“ kartos vaikai vienu metu gali atlikti kelis darbus, tačiau ilgiau susitelkti ties viena veikla jiems žymiai sunkiau. Tai prasmės ieškotojai. Mokymosi procese jiems svarbu tyrinėti, išmėginti, atrasti. Šie vaikai yra žymiai mažiau priklausomi nuo formalių taisyklių. Vaikai taip pat labai vertina ryšius su bendraamžiais. Siekiant įtraukti juos į veiklą, būtina skatinti bendravimą ir bendradarbiavimą, kurti vieningą ugdytinių komandą.

Į ikimokyklinį ugdymą žvelgiama iš vaiko perspektyvos – vaikas pripažįstamas kaip savo poreikius, interesus bei patirtį turinti individualybė, gebanti autentiškai mokytis ir kaupti patirtį

dialoginėje sąveikoje su pedagogu ir kitais vaikais. Ugdymo procese vadovaujamosi pažangių užsienio ir šalies sistemų praktikomis – į vaiką orientuoto visuminio ugdymo, darnios plėtros, Reggio Emilia, kūrybos proceso integralumo teorijų, konstrukcionizmo, universalaus ugdymo dizaino, lauko pedagogikos, judraus ugdymosi, lėto mokymosi idėjų sinteze (Monkevičienė, 2021).

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2014) yra detalizuojami vaikų ugdymosi pasiekimai – tai ugdymosi procese įgyti vaikų gebėjimai, žinios ir supratimas, nuostatos, apie kuriuos sprendžiama iš vaikų veiklos ir jos rezultatų. Pasiekimų aprašą sudaro 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių, nes siekiama visuminio vaiko asmenybės ugdymosi ir atsižvelgiama į vaiko raidos bei ugdymosi ypatumus. Pasiekimų sritys yra lygiavertės.

Monkevičienė (2018) nurodo, kad vaikų raida yra individuali, netolygi: vieniems vaikams raidos šuoliai įvyksta anksčiau, o kitiems vėliau, vienodus gebėjimus, vaikai gali įgyti skirtingu metu, vaiko raida gali skirtis skirtingose srityse. Vienoje srityje vaiko pasiekimai gali būti didesni nei kitoje. Todėl galima teigti, kad kiekvienas vaikas yra skirtingas, ir jų sugebėjimai yra skirtingi. Tas pats vaikas gali nebūti vienodai gabus visose srityse.

Siekiant programoje numatytų vaikų ugdymosi rezultatų svarbu numatyti vaikų ugdymo strategijas: ugdymo formas (projektai, edukacinės išvykos, grupiniai kūrybiniai darbai, šeimų savaitės ir kt.), metodus ir būdus (kaip ikimokyklinio ugdymo auklėtojas inicijuos vaikų veiklą, kaip paskatins spontanišką vaikų veiklą ir kt.), ugdymosi aplinkos kūrimą (ugdymosi erdvės grupėje, įstaigoje, už įstaigos ribų; ugdymasis natūralioje ir virtualioje aplinkoje ir kt.) (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015).

Ikimokyklinio ugdymo pedagogas turi tapti aktyviu (ne pasyviu) vaiko ugdymosi situacijų moderatoriumi, taikančiu daugelį veiksmingų būdų: įtraukiančio mokymosi konteksto kūrimą, provokacijos, iššūkio modeliavimą, kūrybinių idėjų pažadinimą, dialogą, projektinį mokymąsi, bendrą mąstymą ir kūrybą, refleksijas, įgalinimą ir kt. Šiame amžiuje vykdomos veiklos turi būti orientuotos kurti kontekstus aktyviam, iniciatyviam, judriam, patirtiniam, tyrinėjimais grindžiamam, kūrybiškam, saviraiškiam, dialogiškam, visuminiam, įtraukiam, sudarančiam daug skirtingų galimybių veikti, pažinti, kurti, komunikuoti, reflektuoti vaikų ugdymuisi. Inovatyvios veiklos idėjos orientuotos padėti vaikui tapti savo ugdymosi ekspertu (Monkevičienė, 2021).

Ikimokyklinio ugdymo dėmesio centre yra vaikas ir jo ugdymasis. Šiuolaikiniai vaikai yra prasmės ieškotojai, jiems svarbu patiems viską atrasti, tyrinėti, išbandyti. Tačiau vis dėlto ikimokyklinio amžiaus vaikui išlieka svarbus pedagogų palaikymas, supratingumas bei emociškai saugi ir tuo pačiu informatyvi aplinka. Todėl ikimokyklinio ugdymo pedagogas, būdamas aktyvus vaiko ugdymosi situacijų kūrėjas ir moderatorius, turi numatyti vaikų ugdymo strategijas: ugdymo formas, metodus ir būdus, ugdymosi aplinkos kūrimą.

1.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo netradicinėse gamtinėse aplinkose nauda

Šiuolaikiniai tyrimai patvirtina ekonominę, akademinę ir socialinę aukštos kokybės ikimokyklinio ugdymo svarbą. Tuo pat metu daugybė tyrimų rodo, kad mokymasis ir žaidimai lauke, aplinka su įvairiais gamtos elementais skatina pažangą ir praturtina visas vaiko vystymuisi svarbias sritis (Cooper, 2015).

Vaikų ugdymas lauke suteikia pirminę patirtį, padeda vaikams teorines žinias pakeisti į patirtį įgyjamą visais pojūčiais, informaciją kaupti ilgalaikėje atmintyje ir remiantis tuo, ko išmoko kurti kasdienio gyvenimo problemų sprendimus (Yıldırım, Akamca, 2017). Analizuodamas mokymą(si) natūralioje gamtinėje aplinkoje, Eshachas (2007) išskiria tris veiksnius, darančius įtaką mokymui(si): 1) ugdymo proceso veiksniai – mokymo metodai, ugdymo turinio, analizuojamo per išvyką, siejimas su programomis, mokymo(si) priemonės, pedagogo kompetencija; 2) išvykos veiksniai – mokymosi sąlygos išvykos metu, kelionės trukmė ir maršruto patrauklumas, oro sąlygos; 3) besimokančiųjų veiksniai – vaikų turimos žinios, susijusios su išvykos tema, ankstesnis susipažinimas su lankoma vietoje, ankstesnė patirtis išvykų metu, požiūris į dalyką, kurio mokomasi, požiūris į išvyką kaip į mokymosi metodą ir vaikų grupės ypatybės (cit. iš Gerulaitis, 2017).

Gera integruoto ugdymo forma – kelionės gamtiniais – pažintiniais takais. Jie gali būti kuriami prie ikimokyklinio ugdymo įstaigų. Pastebėta, kad kai kurios ugdymo įstaigos įsikūrusios ant ežero kranto ar upelio, šalia miško. Tokia geografinė aplinka labai dėkinga gamtinio – pažintinio tako kūrimui. Kalbant apie lauko edukacinių erdvių idėjas, originalius sprendimus, ugdymui pritaikytų objektų įvairovę, aiškiai išsiskiria vaikų lopšeliai-darželiai. Šios mokyklos tampa gerosios patirties šaltiniu ir kitoms mokykloms (Makarskaitė-Petkevičienė, 2018).

Mokslininkų nuomone, ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas gamtinėje aplinkoje formuoja mokslinę kognityvinę kompetenciją (Pribadi, 2018). Yıldırım ir Akamca (2017), išanalizavę daugelio autorių atliktus tyrimus, teigia, jog ankstyvosios vaikystės ugdymo programos, apimančios lauko veiklą, gerina pažinimo, socialinius-emocinius ir fizinius-motorinius įgūdžius, sąmoningumą, gebėjimą nustatyti priežastis ir pasekmės ryšius, stebėjimo įgūdžius, kūrybinio mąstymo įgūdžius, koncentraciją ir vaizduotę. Gamtoje vaikas turi galimybę tobulinti visus pojūčius, pvz., žolės, medžių kvapai aktyvina uoslę, paukščių čiulbesys, vėjo ošimas stimuliuoja klausą, įvairiais metų laikais besikeičianti gamta padeda ugdyti vaizdinį kūrybingumą, veiklos su akmenėliais, smėliu, medžių vaisiais stimuliuoja jutiminius pojūčius. Taigi vaikai, kurie leidžia laiką gamtoje, yra laimesnesni, dėmesingesni, protingesni.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas gamtinėje aplinkoje teigiamai veikia kūrybinį mąstymą ir vaizduotę (Wojciechowski, Ernst, 2017; Pribadi, 2018; Kiewra, Veselack, 2016). Vaikams ekskursijos aplinkoje būdingas netikrumas, diskomfortas ir situacijos, kuriose jie turi greitai ir savarankiškai mąstyti yra „tikra“ (autentiška) mokymosi aplinka, paruošianti vaikus įveikti sudėtingas situacijas. Taip pat gali skatinti socialinius įgūdžius, savikontrolę, gerovę, pasitikėjimą savimi, kalbą (Gill, 2014). Įdomi veikla skatina vaikų norą bendrauti. Gamta turtina vaikų kalbą, plečia aktyvų žodyną, nes vaikai turi galimybę susipažinti su įvairiais gamtos reiškiniais, mokosi juos įvardinti.

Hart (1982) rašo, kad labiausiai mėgstamos vaikų veiklai vietos yra suaugusiųjų pamirštos erdvės. Geriausias kraštovaizdis vaikams – natūralus kraštovaizdis. Autorius pateikia keletą labiausiai mėgstamų vaiko veiklos erdvių: vanduo, smėlis, medžiai, krūmai ir aukšta žolė, įvairūs reljefas, gyvūnų pasaulis natūraliose erdvėse, netgi vietos, kuriose galima rasti „lobį“ – vaisių ar uogų.

Lauko aplinka, medžiagos, objektai skatina ikimokyklinio amžiaus vaikus pažinti aplinką visais penkiais pojūčiais (Cooper, 2015). Į švietimo tyrimų lauką įtraukiama nelauktas, neprognozuotas garsas, triukšmas ar netgi tyla, svarstymai, kaip gamtos garsai ar industriniai gatvės garsai išsiskverbia į ugdymo procesą. Nuomonę, kad jie tik trukdo, keičia nuomonė, kad garsai yra vertinga ugdymo ir konteksto medžiaga, kurią reikia mokėti „perskaityti“. Išmokus ją priimti, bus sugebama ir nuo jos atsiriboti. Be to, dėmesys garsui ugdo garso ekologiją ir atkreipia dėmesį į gamtos problemas, galiausiai leidžia ugdyti jautrumą gamtai bei skatinti jos problemų aktyvų sprendimą. Dar daugiau – svarbu išmokti laukti garso, suvokti jo estetiką ir rasti kūrybinę prieigą jį integruojant į ugdymo procesą (Duoblienė, 2018).

Stone ir Faulkner (2014) nustatė, kad, praleidus laiką lauke, padidėjo fizinis aktyvumas, judrumas ir buvo užkirstas kelias svorio padidėjimui. Todėl būtina, kad vaikai bendrautų su gamta, tai yra su gyvūnais, augalais ir dirvožemiu, ir kad lauko vietos būtų integruotos į ugdymo turinį.

Ugdymas gamtoje suteikia vaikams visais pojūčiais įgyjamą patirtį, kuri padeda suprasti bei įtvirtinti teorines žinias. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas gamtinėje aplinkoje gerina pažinimo, socialinius, emocinius, fizinius įgūdžius, sąmoningumą, savikontrolę, pasitikėjimą savimi, gebėjimą nustatyti priežastis ir pasekmės ryšius, stebėjimo įgūdžius bei ugdo vaizduotę ir kūrybinį mąstymą.

1.3. Iššūkiai, kylantys organizuojant ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą netradicinėse gamtinėse aplinkose

Skarstein (2020) Norvegijoje atliktas tyrimas atskleidė, jog mokytojai lauko aplinkoje dažniau veikia tik sekdami spontaniškas situacijas, o ne per suplanuotas veiklas. Jie nurodo gamtinę aplinką, kaip spontaniškos veiklos galimybių šaltinį. Susirūpinimą kelia tai, kad ketvirtadalis mokytojų nurodė, jog tikslingai suplanuotą veiklą gamtoje vykdo tik retkarčiais. Anot Sadauskienės (2020), mokytojai, organizuojantys veiklas gamtinėje aplinkoje, susiduria su iššūkiu sutelkti vaikų dėmesį, nes tokioje aplinkoje vyksta daug dėmesį galinčių nukreipti dalykų. Dėl to jie turi pasistengti būti labai įdomūs. Jei nori vykdyti akademinę veiklą, ją privalu labai gerai apgalvoti. Pasiruošti reikia daug laiko, nepakanka remtis tik vadovėliu. Tai – esminis dalykas.

Akgūmūš ir Cavalı (2012) nustatė, kad nors mokytojai turi teigiamą požiūrį į ugdymą lauke, tačiau jie nepakankamai laiko praleidžia lauke dėl prastos vaikų fizinės būklės, nepakankamo saugumo užtikrinimo galimybių, perpildytų klasių, dėl tikimybės, jog vaikai gali lauke susirgti ir neigiamos tėvų reakcijos. Poteliūnienė ir kt. (2019), analizuodami mokytojų patiriamus sunkumus, organizuojant veiklas netradicinėse aplinkose, teigia, jog mokytojai įvardijo nemažai mokinių ugdymą(si) kitose aplinkose apsunkinančių veiksnių, dažniausiai organizacinių, susijusių su laiko sąnaudomis ir ugdymo(si) proceso lankstumo bei papildomo finansavimo tokioms veikloms stygiumi.

Didesnis ugdymo proceso organizavimo lankstumas, kuriam reikia mokyklos pritarimo, sutelktumo ir bendruomenės bendradarbiavimo, tikslingas ugdymo kitose aplinkose veiklų planavimas ir koordinavimas galėtų padėti mokytojams geriau išnaudoti mokymąsi už mokyklos sienų (Poteliūnienė ir kt., 2019).

Pedagogai rečiau organizuoja ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą netradicinėse gamtinėse aplinkose dėl reikalingų papildomų intelektinių pastangų ir laiko pasiruošti tokioms veikloms. Organizuojant ugdymą netradicinėse gamtinėse aplinkose būtinas detalus veiklų planavimas, siekiant numatytų tikslų. Išvykų organizavimą tiesiogiai veikia vaikų fizinė būklė, saugumo užtikrinimo sudėtingumas bei pats išvykų organizavimo lankstumas.

2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo organizavimo netradicinėse gamtinėse aplinkose ypatumų tyrimo duomenų empirinė analizė

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimo eiga. Numačius tyrimo objektą, suformulavus tyrimo problematiką, tikslą ir susipažinus su teorine informacija buvo detalizuojama empirinio tyrimo eiga. Empirinis tyrimas vykdytas 2022 m. birželio mėnesį. Kokybiniam tyrimui atlikti buvo sudaryti preliminarūs klausimai, tačiau kartu paliekama galimybė tiriamiesiems laisvai pasisakyti. Focus grupės tyrimas tyrėjams suteikia galimybę, atsižvelgiant į interviu vyksmą, pakreipti klausimus reikiama linkme. Interviu užbaigtas demografiniais klausimais, siekiant atskleisti tyrimo dalyvių charakteristikas. Norint gauti išsamią informaciją iš anksto buvo susitarta su kiekvienos įstaigos vadovu dėl interviu sąlygų. Įvyko 4 focus grupės tyrimo susitikimai su keturių skirtingų Klaipėdos miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogais. Šio tyrimo metu interviu su mokytojais truko nuo 58 min. iki 1 val. 10 min., juos vedė 2 moderatoriai. Interviu vyko pedagogų darbo vietose nuotoliniu būdu, kadangi tai natūrali jų aplinka, kurioje žmogus jaučiasi laisvai ir jaukiai. Iš informantų gauti duomenys buvo fiksuojami vaizdą ir garsą įrašant kompiuterine įranga.

Kiekviename focus grupės tyrime dalyvavo 9–12 informantų iš kiekvienos įstaigos. Bendrai focus grupės tyrimo imtis – 43 ikimokyklinio ugdymo pedagogai (Klaipėdos lopšelis-darželis „Švyturėlis“ (N = 9), Klaipėdos lopšelis-darželis „Žiogelis“ (N = 12), Klaipėdos lopšelis-darželis „Šaltinėlis“ (N = 12), Klaipėdos lopšelis-darželis „Rūta“ (N = 10). Tyrimui dalyviai pasirinkti taikant kokybinio tyrimo netikimybinės imties patogųjį atrankos būdą (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008). Tyrimo dalyvių pedagoginio darbo stažo vidurkis 19,6 m. Išanalizavus informantų pasiskirstymą pagal kvalifikacijos kategoriją (proc.) paaiškėjo, jog tyrime dalyvavo 23,8 proc. mokytojų, 26,2 proc. vyr. mokytojų ir pusė (50 proc.) tyrimo dalyvių buvo mokytojai-metodininkai.

Tyrimo duomenų analizė. Po interviu, atliktas teksto transkribavimas – užrašomas visas interviu tekstas, tiek tyrėjo klausimai, tiek mokytojų atsakymai. Siekiant, kad būtų lengviau orientotis analizuojant gautus kokybinius duomenis, kiekvienam informantui atsitiktine tvarka suteiktas kodas. Informantai tekste koduojami pagal įstaigą (pirmosios didžiosios raidės A-D) ir informanto eilės numerį (1-12)

Po teksto užkodavimo atliktas teksto ištraukų iš interviu suskirstymas. Kiekvienas užkodotas informanto atsakymas perkeltas į lentelę, šalia užrašius kodą. Po užkodauto teksto perkėlimo į lentelę, atliktas duomenų grupavimas. Užkoduoti ir jau lentelėje pateikti interviu duomenys sugrupuoti į kategorijas ir subkategorijas pagal tam tikrus požymius. Remiantis gautais duomenimis, atliekama kokybinė turinio (content) analizė. Interpretuojant tiriamųjų išsakytas mintis, paraleliai pateikiama empirinė medžiaga, jos aprašymai bei aiškinimai grindžiami teoriniais teiginiais.

Tyrimo etika. Tyrimo metu laikomasi tyrimo etikos principų: apsaugos, slaptumo (konfidencialumo), geranoriškumo, universalumo, reikšmingumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo bei teisės gauti tikslią informaciją (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008; Kardelis, 2017 ir kt.). Atsižvelgiant į etikos reikalavimus, tyrimo vykdymas iš anksto derintas, dalyviai informuoti apie tyrimo atlikimo detales. Tolesnei duomenų interpretacijai panaudoti tik su nagrinėjama tema susiję pasisakymai.

2.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo organizavimas netradicinėse gamtinėse aplinkose

Ikimokyklinio ugdymo pedagogai kurdami ugdymosi kontekstus, plėtoja praktikas, kai ugdymasis iš uždarų vidaus aplinkų persikelia į ugdymo įstaigos lauko aplinkas, lauko aplinkoje sukuriant vaikams visuminio ugdymosi galimybes: vaikai lauke gali piešti, mokytis matematikos, skaityti ir rašyti, ne tik stebėti ar kitaip tyrinėti gamtą (Kalantzis, Cope, 2012, cit. iš Monkevičienė, 2021).

Analizuojant empirinio tyrimo duomenis apie ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo organizavimą netradicinėse gamtinėse aplinkose išskiriamos penkios subkategorijos: vaikų skaičius, kiti ugdytojai ir jų pagalba, projektinė veikla, vaikų gebėjimų ugdymas bei vaikų įspūdžiai.

Netradicinėse gamtinėse aplinkose yra vykdomos veiklos, kai dalyvauja vaikai iš kelių ikimokyklinio ugdymo įstaigų (... *visų miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendra veikla... A3*; ... *Jono kalnelyje... bendras ikimokyklinio ugdymo įstaigų renginys... C8*; ... *keli darželiai... D3*), to paties darželio kelios grupės (... *keturios grupės... D7*; ... *kelios grupės... A6*) arba vienos grupės vaikai lydimi pedagogų (... *viena grupė – 18 vaikų... C7*).

Analizuojant tyrimo duomenis, kokie ugdytojai organizuoja veiklas gamtinėje aplinkoje, paaiškėjo, jog tai būna vaikų šeimos nariai (... *tėčiai parodė, koks yra girininko darbas... C1*; ... *padėjo tėveliai... tėveliai sukūrė lesyklėlę... B4*);. Taip pat pasitelkiamos gido paslaugos (... *gidė vedžiojo po visą botanikos sodą... A8*), kiti savo srities specialistai (... *buvom sutarę su gamtininku... buvo aukuras užkurtas... C7*; ... *bendradarbiavimas su Smiltynės girininkija... vaikai galėjo stebėti, kaip yra valomas miškas... deginamos atliekos, nors Smiltynėje negalima laužų deginti... C1*).

Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) kaip vienas iš vaikų ugdymo būdų yra nurodomas projektas, kurio metu atsiskleidžia vaiko gebėjimai, įgūdžiai, asmeninės savybės, pasiekimai. Dalis veiklų, vykstančių netradicinėse gamtinėse aplinkose, yra projektų veiklos (... *darželio projektas... D3*; ... *pagal projektą... susitiko Kaunas, Alytus ir Klaipėda... bendri žaidimai... perėjome visą parką... C7*; ... *ten buvo projektas „Žemės ir jūros dovanos tau, vaikeli“... kūrėme grynai gamtoje... rinkom iš pušyno medžių šakeles, akmenukus, kriaukles... C7*; ... *projektas „Taisyklingai kvėpuoju prie Baltijos krantų“... D1*). Projektų samprata grindžiama humanistine ugdymo turinio teorija, kuri teigia, jog svarbiausiu uždaviniu laikytina padėti asmenybei atskleisti ir realizuoti potencines galias, o mokymasis orientuotas į procesą, o ne į rezultatą (Kozak, Karol, 2019, Teresevičienė, Adomaitienė, 2000).

Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog netradicinėse gamtinėse aplinkose yra labiausiai ugdomi aplinkos pažinimo srities gebėjimai: susipažįstama su gyvūnais (... *apie paukščius... apie vabalus... B1*; ... *atpažįstam paukščius... B4*; ... *susipažino su (paukščių) žiedavimo esme... A7*), jų priežiūra (... *pakabinom lesyklėles... B4*; ... *maistą gaminome panaudodami želatiną, tualetinio popieriaus ritinėlį... B4*), su augalais (... *davė paragauti vaistažolių, prieskonių... D7*; ... *skyrėme kaštonus nuo gilių... D4*; ... *bandėm atrasti kai kuriuos medžius, juos įvardinti... C4*), aptariamą pokyčius gamtoje kiekvienu metų laiku (... *pavasarij išpuolė dėkingos temos... B1*; ... *kaip keičiasi konkretus medis skirtingais metų laikais... C4*; ... *susipažinom su rudenėlio spalvomis... D4*). Taip pat aktualu vaikams diegti gamtos saugojimo sampratą ir ją įgyvendinti praktiškai (... *einam rinkti šiukšles... D6*; ... *kaip nukritusias šakas renka miško technika... C1*). Svarbu tai, jog vaikai gamtinėje aplinkoje vaizdžiai suvokia praeities įvykius, žmonių veiklą (... *vykome į etnokultūros centrą, o po to į piliakalnį... domėjomės, kas buvo prieš tai... C7*) bei supranta gamtinės aplinkos svarbą šiuolaikiniam žmogui (... *Smiltynės takas, jo atidarymas... C1*; ... *ėjome sveikatingumo takais... perėjome visą parką... C7*). Taip pat tokių išvykų metu vaikai ne tik teoriškai prisimena elgesio gatvėje ar gamtoje taisykles, bet ir jomis vadovaujasi (... *kelių eismo taisykles įtvirtinom, pasikartojom... D4*).

Ugdymas netradicinėse gamtinėse aplinkose yra dėkingas formuojant vaikų skaičiavimo ir matavimo srities gebėjimus: skaičiaus sandaros bei kiekio suvokimui (... *juos skaičiavom, rūšiavom... B1; ... skaičiavom žingsnius... C7; ... skaičiuojam paukščius... B4*), dydžio sampratos suvokimui (...*pasimatuok gamtą... kiekvienas paimame po metrą ir vaikams duodamos konkrečios užduotys išmatuoti medžio kamieną, gėlės žiedelį, žolę... grįžę lyginam, matuojam, skaičiuojam... B1*), akcentuojamos spalvos bei formos ypatybės (... *aptarėme jų spalvas, dydį, formą, boruželių taškelius skaičiavom... B1*). Taip pat tokioje aplinkoje ugdomi santykiai su bendraamžiais, santykiai su suaugusiais (... *kliūčių ruožas... įvairios užduotys... A3, D3; ... stipriausi vaikai, kurie gali nueiti... su kuprinėmis... D4*).

Analizuojant tyrimo rezultatus pastebėta, jog vykdytų veiklų detalizavimas baigdavosi pedagogų apibendrinimu, jog vaikams labai patiko, buvo smagu, suteikė daug emocijų (... *rudenį patyrėme kūrybinį džiaugsmą... B4; ... vaikams labai patiko... C8, C7; ... labai smagu buvo visiems... C8; ... įdomus patyrimas... B2; ... tai buvo neįkainojama patirtis... C1; ... suteikė daug emocijų... A2; ... smagumas vaikams mėtyti lapus... C2; ... tokia džiugi patirtis... B1*). Taip pat buvo akcentuojama, jog ne visi vaikai šeimose turi galimybę susipažinti su netradicine gamtine aplinka (... *retas dalykas... kai gali tai pamatyti... C1; ... patiko vaikams labai, nes su tėvais nelabai nueina į tokias vietas... D7*). Anot Baltakienės ir Povilaikienės (2016), išvykų metu mokomasi nugalėti baimę, išbandoma drąsa, pasitikėjimas savo jėgomis. Netradicinėje aplinkoje išryškėja neįkainojama patirtis.

Organizuojant ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą netradicinėse gamtinėse aplinkose svarbu numatyti vaikų, dalyvaujančių išvykose, skaičių taip pat bendradarbiauti su kitais ugdytojais vedant veiklas. Netradicinėse gamtinėse aplinkose sėkmingai vykdomos projektinės veiklos bei ugdomi įvairių sričių vaikų gebėjimai.

2.3. Ugdymo netradicinėse gamtinėse aplinkose skirtumai nuo ugdymo darželio grupės aplinkoje

Atlikus tyrimo rezultatų analizę paaiškėjo, jog netradicinėse gamtinėse aplinkose vaikai jaučiasi laisvesni, labiau atsipalaidavę, stipriau reiškiamos emocijos (... *vaikai jaučiasi laisvi... B3; ... laisviau reiškiasi emocijos... šūkaujama... krykštavimas... B8, B9, B1; ... vaikai džiaugiasi, jie laimingi... B2; ... vaikai daugiau atsipalaiduoja... C2*). Taip pat informantai akcentavo gamtinės aplinkos svarbą vaiko kūrybiškumo raiškai. Tokioje aplinkoje vaikai pasitiki savimi ir spontaniškai elgiasi panaudodami turimus ir randamus daiktus, augalų dalis, pačius augalus (... *pasitikėjimas savimi... C9; ... viską, ką randa gali panaudoti... B2; ... kitaip mato...ant kiek kūrybingai gali panaudoti paprastą pieštuką... iš keleto pieštukų ir spalvotų lazdelių gali... A7*). Analogiški rezultatai yra gauti ir Wojciehowski, Julie (2018) atlikto tyrimo metu, kai autoriai konstatuoja, jog ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybinio mąstymo lygis gerokai išaugo mokslo metų eigoje ugdant gamtinėje aplinkoje, palygintus su vaikais, kurie buvo ugdomi ne gamtoje. Pastarųjų vaikų kūrybinio mąstymo lygio pokyčiai buvo nežymūs.

Pažymėtina tai, jog ir pedagogai gamtinėje aplinkoje labiau pasitiki savimi, o tai sukuria artimesnį santykį su vaikais (... *ir aš pati labiau pasitikiu savimi ir būna geresnis ryšys tarp vaikų ir manęs... C7*). Pedagogo vaidmuo yra labai svarbus skatinant, vadovaujant vaikų gebėjimų plėtotei. Mokytojai, turintys holistinį požiūrį, peržengia kasdienį lygį ir sąmoningai galvoja, kaip išnaudoti gamtos teikiamas galimybes (Little, 2021).

Informantai nurodė, jog parkas, miškas, pajūris ir kitos vietos yra ypatingai palankios ugdyti vaikų smalsumą, susidomėjimą, motyvaciją veikti (... *ugdomas vaikų smalsumas... C9, C3;... daugiau patirčių... C2*). Lazdinienė ir Tamošiūnienė (2016) taip pat mano, kad tokia aplinka suteikia vaikams saugumo ir pasitikėjimo savimi jausmą, skatina smalsumą ir ugdo pastabumą. Pažymėtina tai, jog gamtinė aplinkoje vaikams keliamos problemos, klausimai, jie yra aktyvūs tyrinėtojai (... *smalsumas, keliant klausimus... C7; ... mokosi tyrinėti... C9*). Vaikų aktyvumą pagrindžia pedagogų teiginiai apie tai, jog ne tik pedagogai skatina kažką pastebėti ar atsakyti į klausimus, bet ir patys vaikai vienas kitą drąsina, rodo, pasakoja apie tai, ką patys matė (... *susidomi „žiūrėk“... “Ar matei?“... C6*). Anisa ir Wulandari (2018) nurodo, jog pats STEAM taikymo procesas ugdyme gali būti vykdomas šiais etapais: stebėjimas, klausimų uždavimas arba smalsumas, palyginimo ir kontrasto etapas, klasifikavimo etapas,

numatymo arba nuspėjimo etapas, eksperimento etapas, įrankių naudojimo informacijos rinkimui etapas, matavimo etapas, išvadų etapas, bendravimas, modelių kūrimas (projektavimas). Visi šie etapai sėkmingai gali būti įgyvendinami gamtinėje aplinkoje (Vidmantienė, Meškeliene, 2021). Nes, anot Burškaitienės (2019), STEAM ugdymas prasideda ne kur nors laboratorijoje, o gamtoje, kieme ir visa tai atliepia STEAM veiklos koncepciją – integralumo ir tarpdiscipliniškumo raišką. Tyrinėdami aplinką maži vaikai patiria pažinimo džiaugsmą ir pasitenkinimą, kurį teikia ieškojimai, atradimai, problemų sprendimas. Suaugusieji gali paskatinti STEAM gebėjimų plėtotę, sukurdami vaikams palankesnes ugdymosi sąlygas ir platesnes galimybes – pritaikydami ugdymo įstaigos vidaus ir lauko aplinką, išnaudodami už įstaigos ribų esančias erdves (parkus, muziejus, observatorijas, žemdirbių ūkius ir pan.), teikdami vaikams užduotis, medžiagą ir priemones, skatinančias ieškoti, tyrinėti ir atrasti (Gražienė ir kt, 2021).

Analizuojant informantų teiginius paaiškėjo, jog vaikai, tą patį daiktą pamatę kitoje aplinkoje, suteikia jam kitą prasmę (... *tie patys daiktai, pavyzdžiui, pieštukai gamtinėje aplinkoje įgauna kitą prasmę... A2; ... vaikai kitaip pamato daug kartų naudotus daiktus... A3*). Taip pat kasdienės grupėje vykstančios veiklos (pasakų skaitymas, žaidimai, pokalbiai) ar metodinės priemonės gamtoje tampa tarsi naujos, dar nepažįstamos (... *paprastos kasdienės veiklos kitoje aplinkoje darosi kitokios... A5; ... įprastos priemonės, kurias mes naudojame grupėje, lauke sužimba visai kitokiomis spalvomis... A6*). Taip pat pastebima, jog tos pačios veiklos, kiekvieną kartą išgyvenamos tarsi tai vyktų pirmąsyk (... *ta pati vieta pamatoma jau kitokia... D5; ... važiavimas autobusu... kiekvieną kartą atrodo lyg pirmą kartą važiuoja... D2*). Šis „pirmo karto“ patyrimas yra sietinas su ikimokyklinio amžiaus vaikų atminties raidos ypatumais.

Anot Makarskaitės-Petkevičienės (2018), buvimas lauke yra neatsiejamas nuo juslių lavinimo. Jau daug mokyklų turi įsirengę pojūčių takus, kuriems įrengti beveik nereikia didelių resursų. Tereikia smėlio, kankorėžių, žvyro, akmenukų, šiaudų ar kitų pigių medžiagų, o ugdomoji vertė didžiulė. Kiekvienos mokyklos kiemas neįsivaizduojamas be želdinių. Jie yra žinių, informacijos šaltiniai, bandymų, eksperimentų ir tiesioginių aplinkos stebėjimų objektai. Tyrimo metu paaiškėjo, jog ugdant vaikus netradicinėse gamtinėse aplinkose net nereikia papildomų pastangų ir investicijų siekiant ugdyti vaikų pojūčius (... *vaikai gali paliesti ir pajauti medžio žievės šiurkštumą... B2; ... gali paliesti gyvūną, pauostyti gėlę... C9; ... tikri garsai... B7; ... daug garsų vienu metu... B3, B9; ... gali užuosti, ko nepavyks stebint paveikslėlius... B5; ... jie patiria visai kitokius išgyvenimus, pamatę tikrą boružę ar sraigę, o ne kokioje iliustracijoje... C9*). Visa ši garsų, spalvų, faktūrų prisodrinta aplinka ugdo vaikų vaizduotę (... *ugdosi vaizduotę užmerkus akis... D5; ... klausant pasaką lauke... sugula, užmerkia akis ir girdi paukščius, vandenį, medžių ošimą... jiems yra visai kitaip įsivaizduojama pasaka... D3*). Baltakienės ir Valeikaitės (2016) teigimu, pojūčiai – tai pirmas pasaulio pažinimo būdas. Todėl ugdydami vaikus sudarome geriausias sąlygas tyrinėti ir perprasti savuosius pojūčius, suvokti naują informaciją.

Netradicinė gamtinė aplinka leidžia vaikams natūralioje aplinkoje susipažinti su gyvąja ir negyvąja gamta bei žmogaus veikla gamtoje ir tai pagerina žinių įsisavinimą (... *gamta pati pastoviai keičiasi, tai krenta lapai, tai sprogstą medžių pumpurai... D4; ... pastebima kaip keičiasi gamta skirtingais metų laikais... D6; ... įtvirtinamos žinios... C7; ... skatinamas augalų ir gyvūnų pažinimas... C9*). Natūralu, jog gamtinėje aplinkoje vyksta Aplinkos pažinimo srities gebėjimų ugdymas. Lazdinienė ir Tamošiūnienė (2016) taip pat akcentuoja, jog svarbu, kad vaikai ugdytųsi kritinį mąstymą, siektų įsisąmoninti savo patyrimą. Įvairi natūrali aplinka ir kaskart kitokios aplinkybės skatina smalsumą, ugdo pastabumą, suteikia daugiau galimybių įvairiems potyriams, jausmams ir pažinimui, kelia vaikams saugumo ir pasitikėjimo savimi jausmą. Natūralus vaikų smalsumas skatina ugdytis. Stebėdami, eksperimentuodami, jie bando suprasti pasaulį. Lauko aplinka atveria neribotas galimybes tyrinėjimams.

Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, jog vaikai yra ugdomi įstaigos lauko teritorijoje, aplinkoje, kuri yra netoli/šalia darželio (parkuose, prie tvenkinio), gamtinėje aplinkoje, kai reikia vykti miesto transportu (miške, paplūdimyje) ir aplinkose, kurios nuo įstaigos yra nutolusios dešimtys ar šimtus kilometrų. Taigi vaikai keliaudami į šias gamtines aplinkas bei veikdami lauke geriau susipažįsta su artimiausia aplinka, išmoksta elgtis viešose vietose (... *prisiminti kaip elgtis viešojoje vietoje... D6; ... pasikartoti kelių eismo taisykles... D6*).

Taigi skirtumai tarp ugdymo netradicinėje gamtinėje aplinkoje ir ugdymo darželio grupės aplinkoje išryškėja analizuojant vaiko asmenybės laisvės raišką, motyvaciją veiklai, tų pačių veiklų bei priemonių pamatymą gamtinėje aplinkoje, suteikiant joms kitą prasmę, pojūčių lavinimo galimybes, informacijos perteikimą ir įtvirtinimą bei naudą pačiam pedagogui.

2.4. Iššūkiai, kylantys organizuojant vaikų veiklą netradicinėse gamtinėse aplinkose

Pedagogų jaučiamos baimės ir organizaciniai sunkumai verčia rinktis tradicinę ugdymo aplinką. Mokymasis kitose aplinkose dalies mokytojų nėra vertinamas kaip tinkamiausia priemonė išsikeltiems ugdymo tikslams pasiekti, tam tikrai temai atskleisti, taip palengvinant vaikams konkrečios temos suvokimą (Poteliūnienė ir kt., 2019).

Empirinio tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, su kokiais iššūkiais susiduria pedagogai, organizuodami vaikų veiklas netradicinėse gamtinėse aplinkose. Analizuojant duomenis buvo išskirtos šešios subkategorijos: veiklų planavimas, pasirengimas veikloms, oro sąlygos, vaikų saugumas, iššūkiai, susiję su vaikų raidos ypatumais ir tėvų įtrauktis.

Ypatingą svarbą pedagogo darbe užima gebėjimas tinkamai planuoti veiklas, kurių metu būtų ugdomi įvairūs gebėjimai (... *apgalvoti veiklos turinį, pasigaminti priemonės, atsižvelgti į vaikų amžių ir stengtis apimti visas kompetencijas... B1; ... laiko planavimas... A5; ... specialaus pasiruošimo... D4; ... visos grupės išeina į lauką vienu metu ir kaip su visomis grupėmis spėti viską nuveikti... A7*). Planuojant laiką struktūrinama veikla. Kokybiškas planas padeda pasiekti išsikeltus tikslus ir svarbius uždavinius, leidžia susikoncentruoti, nesiblaškyti ir kontroliuoti laiko sąnaudas. Kitas svarbus planavimo momentas – įtampos sumažinimas. Pažymėtina tai, jog LR Švietimo ir mokslo ministro įsakyme Dėl vaikų turizmo renginių organizavimo aprašo (2005) yra nurodyta, jog ikimokyklinio amžiaus vaikams leidžiama dalyvauti ne daugiau kaip 4 valandas truncančiuose turizmo renginiuose (išvykose, ekskursijose). Vadovaujantis šia nuostata ikimokyklinio ugdymo pedagogai turi ypatingai atsakingai ir kruopščiai planuoti ugdomasias veiklas. Taip pat būtina atsižvelgti į ikimokyklinio amžiaus vaikų fizinės ir psichinės raidos ypatumus ir vienos išvykos metu lankyti vieną objektą, nes jau pati išvyka (nuėjimas, nuvažiavimas) turi edukacinį pobūdį (... *kai būnam lauke, reikia būti vienoj vietoj, o kai bėgam, bėgam, mažai ką pamatom... C7*). Galima teigti, kad pedagogai susiduria su finansiniais sunkumais, kurie daro įtaką išvykos organizavimui (... *planuojam, prašom tėvelių pagalbos, įstaiga ne visada gali finansuoti... B6; ... finansiniai iššūkiai... A8*). Taip pat dėl karantino apribojimų kilo sunkumų organizuojant išvykas ar ekskursijas su vaikais (... *ribojimai... negalima sujungti grupių... A5; ... galėjo vykti kelios grupės, o dabar tik viena... A8*).

Vienas iš veiklos planavimo etapų yra pasirengimas veikloms. Šis etapas pareikalauja iš pedagogų papildomų laiko ir fizinės jėgos resursų (... *į mišką nuvažiuoti, persirengti, susidėlioti priemonės... D7; ... priemonės pergabenti... D4; ... sudėtinga neštis, vežtis, susidėti, susikrauti... B6*). Taip pat planuojant veiklas pedagogas turi numatyti vietas, kuriose vaikai turėtų galimybę patenkinti fiziologinius poreikius (... *tualetų trūkumas... tik išvažiuoji ir vaikai jau nori į tualetą... C7*). Behrendt ir Franklin (2014) teigia, kad pedagogas turėtų aplankyti vietą prieš išvyką, kad žinotų vietos išdėstymą ir nustatytų, ar vieta tinka visiems vaikams. Trister Dodge, Colker ir Heroman (2007) teigimu, kūrybiškumą skatinanti aplinka turi būti saugi ir patraukli, patogi ir gerai suplanuota – būtent tokia aplinka padeda vaikams įsitraukti į pedagogų siūlomą veiklą, pozityviai sąveikauti tarpusavyje.

Informantų teigimu, pedagogas turi gebėti suvaldyti didelę vaikų grupę ir užtikrinti jos saugumą ir dėl to pedagogams kyla sunkumų organizuojant išvykas į netradicines gamtines aplinkas (... *važiuojant autobusu „nepamesti“ nei vieno... C1; ... pedagogo atsakomybė... plaukiant keltu suvaldyti tokį būrį vaikų... C1; ... didelis vaikų skaičius... kuo mažesnis tuo geriau... 10–15 vaikų puiku, o kai daugiau... C7; ... turi būti lydintys asmenys... kartais tėvai padeda lydėti... B6*). Tiek vykstant, tiek vykdant veiklas gamtinėje aplinkoje papildomos pagalbos reikia specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams (... *vaikai su specialiaisiais ugdymosi poreikiais... jų neprognozuojamas elgesys... reikia daugiau suaugusiųjų... C10*). Rekomenduojama 15 vaikų grupei skirti 1 vadovą. Konkretų turizmo renginio vadovų skaičių, atsižvelgiant į renginio specifiką, mokinių amžių ir jų specialiuosius poreikius, nustato švietimo teikėjas (LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl vaikų turizmo renginių organizavimo

aprašo, 2005). Taip pat pedagogams iššūkis yra aplinkos saugumas, uodai, erkės, nuodingi augalai (... *aplinkos saugumas... augalai... vabzdžiai... C7*). Pastarieji iššūkiai nepriklauso nuo pedagogo, tačiau kelia nerimą. Sonmez ir Kolasinli (2021) teigia, kad emociškai išsekę ar stresą patiriantys pedagogai rizikuoja būti neįvykiams ir vaikams.

Analizuojant tyrimo rezultatus buvo išskirti iššūkiai, susiję su vaikų raidos ypatumais. Pedagogai pažymi, jog planuojant išvykas svarbu atsižvelgti į tai, kad ikimokyklinio amžiaus vaikams būdingas mažas fizinio krūvio atsparumas, be to dalis šiuolaikinių vaikų yra atpratę vaikščioti (... *vaikai atpratę vaikščioti... jei toliau išeini, jie pavargsta... D1*). Taip pat šio amžiaus vaikai pasižymi nuotaikų kaita (... *staiga besikeičiančios vaikų nuotaikos, emocijos... C7; ... atrodo viskas gerai ir vienas vaikas... C7, C9*), jiems dar būdingas nevalingas dėmesys ir gamtinės aplinkos garsai, kvapai, vaizdai trukdo susikaupti (... *vaikai išsiblaškę, nes viskas įdomu... vis kažką naujo pamato... daug dirgiklių... D2*). Anot Monkevičienės (2018), vaiko mintys gali laisvai šokinėti nuo vieno jam asmeniškai svarbių dalykų ar reiškinų prie kitų. Šešiamečiai jau geba sukaupti dėmesį. Jei jam įdomu, jis gali sukaupti dėmesį apie 10–20 minučių, kai kurie vaikai juos dominančioje veikloje, dėmesį geba išlaikyti net 30–40 minučių. Kaip jau minėta aptariant gamtinės aplinkos privalumus, vaikai gamtoje atsipalaiduoja, jaučiasi laisvesni ir tuo pačiu metu pamiršta apie susitarimus (... *drausminimas, nes vaikai atsipalaiduoja... daug laisvės... daug erdvės... būna sudėtinga juos sudominti... bet tai priklauso kokia ta veikla, kiek jie įsitraukia... B2*), todėl ypatingai svarbu prieš išvyką su vaikais aptarti, kur vykstama, ką matys, veiks, kaip reikia elgtis išvykos metu. Pociūtė-Trotienė (2017) teigia, jog geras pedagogas turi mokėti laviruoti: pakurstyti idėjomis, kad nesinorėtų grįžti į vidų, sudaryti sąlygas vaikams veiklas inicijuoti ir patiems.

Informantai išskiria kylančius sunkumus dėl metų laiko ar oro sąlygų (... *oras buvo ne koks ir mums nepavyko plaukti laivu... C7; ... prisiderinti prie gamtos sąlygų... D3; ... oro pasikeitimai... planuoja vienaip, nuvažiuoja 50 km. ir oras visai kitoks... C7; ... oro sąlygos... buvo organizuojama šventė ir prasidėjo lietus... A4*). Tai irgi yra iššūkiai, nepavaldūs pedagogo lūkesčiams ar gebėjimams, tačiau tai sudaro galimybę pasireikšti pedagogo kūrybiškumui. Ikimokyklinio ugdymo mokytojas nuolat susiduria su poreikiu priimti sprendimus, įskaitant sprendimų priėmimą daugelyje netipinių situacijų, kurių vis daugėja atsižvelgiant į šiuolaikines ugdymo sąlygas. Tam reikia, kad mokytojai palaipsniui plėtotų ir bendraudami su vaikais būtų numatę daugybę nestandartinių pedagoginių sprendimų (Stoykov, 2021). Anot Khanova, Belinova ir Vyalova (2020), kūrybiškumas leidžia pedagogui veikti nestandartinėje situacijoje, greitai reaguoti ir išspręsti problemas.

Analizuojant tėvų įsitraukimą į išvykų organizavimą ir dalyvavimą jose, galima pastebėti, jog vyksta aktyvus bendradarbiavimas tarp pedagogo ir tėvų (... *dirba tėvai... noriai kviečiasi vaikus... C1; ... vienas senelis padarė nuostabų vabalų viešbutį... B1; ... prašom tėvelių pagalbos... B6*). Tėvai aktyviai įsitraukia į organizacinį procesą, gamina priemones, kviečia vaikus į savo darbovietes. Tačiau tėvų dalyvavimas išvykoje sukelia vaikams neaiškumo jausmą – kieno taisyklėmis vadovautis – pedagogo ar tėvų. Pastebima, jog tam tikrose situacijose pedagogai sąmoningai nekviečia tėvų dalyvauti gamtoje vykstančiose veiklose, nes tie vaikai, kurių tėvai vyksta kartu, nedalyvauja bendrose veiklose, jiems sunkiau sukaupti dėmesį (... *mes tėvų neimam... kai būna tėvai, vaikai būna nevaldomi... kai be tėvų, mes dviese puikiai susitvarkome... C7*). Taip pat pedagogai pastebi perdėtą kai kurių tėvų rūpestį, pasitikėjimo pedagogu trūkumą (... *tėvų geranoriškumo trūkumas... perdėtas rūpestis... uždekit kepurę... C7*) bei vaikų netinkamą paruošimą išvykai (... *kartais vaikai būna su nepatogiais rūbais ar batais... D4*). Little (2013) tyrimo duomenys taip pat patvirtina, jog tėvų požiūris į vaikų ugdymą gamtoje yra susijęs su rizikų ir saugumo suvokimu.

Apibendrinant galima teigti, jog organizuojant ikimokyklinio amžiaus vaikų veiklas netradicinėse gamtinėse aplinkose būtinas išsamus ir atsakingas pasirengimas, detalus veiklų planavimas, numatant jų trukmę. Būtina prisiminti, jog ikimokyklinio amžiaus vaikai greitai pavargsta, dažnai keičiasi nuotaika, jų dėmesį blaško gamtinės aplinkos garsai, kvapai ir vaizdai. Išvykų organizavimas priklauso nuo oro sąlygų, taip pat reikia užtikrinti vaikų saugumą tiek vykstant, tiek pačios išvykos metu. Pedagogams organizuojant veiklas netradicinėse gamtinėse aplinkose pastebimas kai kurių tėvų nerimas bei vaikų elgesio pokyčiai, kai išvykose dalyvauja tėvai.

Išvados

1. Ikimokyklinio ugdymo pedagogas, būdamas aktyvus vaiko ugdymosi situacijų kūrėjas ir moderatorius, organizuodamas veiklas netradicinėse gamtinėse aplinkose, bendradarbiauja su kitomis įstaigomis, kolegomis, tėvais, kitais specialistais. Netradicinėse gamtinėse aplinkose yra vykdomos veiklos, kai dalyvauja vaikai iš kelių ikimokyklinio ugdymo įstaigų, to paties darželio kelios grupės arba vienos grupės vaikai lydimi pedagogų. Netradicinėse gamtinėse aplinkose labiausiai yra ugdomi aplinkos pažinimo, skaičiavimo ir matavimo, santykių su bendraamžiais bei su suaugusiais sričių gebėjimai.

2. Netradicinėse gamtinėse aplinkose vaikai jaučiasi labiau atsipalaidavę, stipriau reiškiamos emocijos, smalsesni, susidomėję, motyvuoti veikti. Metodinėms priemonėms ar daiktams gamtinėje aplinkoje yra suteikiama kita paskirtis nei su jais veikiant grupėje. Netradicinė gamtinė aplinka leidžia vaikams natūralioje aplinkoje susipažinti su gyvąja ir negyvąja gamta bei žmogaus veikla gamtoje. Šioje aplinkoje ugdoma vaizduotė, kūrybiškumas, ilgalaikė atmintis, dėmesys bei pojūčiai. Visa tai pagerina informacijos supratimą ir įsisavinimą.

3. Papildomos intelektinės ir laiko sąnaudos, detalus veiklų planavimas, saugumo užtikrinimas išvykos metu, finansinių klausimų sprendimai, orų permainos, gamtoje tykantys pavojai, vaikų raidos ypatumai, tokie kaip mažas fizinio krūvio atsparumas, nuotaikų kaita, nevalingas dėmesys yra įvardijami kaip iššūkiai organizuojant vaikų ugdymą netradicinėse gamtinėse aplinkose. Taip pat pastebimas tėvų pasitikėjimo pedagogu trūkumas.

Literatūra

1. Anisa, N. & Wulandari, R. T. (2018). Analysis of Science and Technology Elements in The Application of STEAM Based Learning (Science, Technology, Engineering, Art, and Mathematics). *In 1st International Conference on Early Childhood and Primary Education (ECPE 2018)*. Atlantis Press.
2. Baltakienė, J. ir Valeikaitė, G. (2016). Pojūčių lavinimo svarba, plėtojant ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimo kompetenciją: Gamtamokslinis ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje. *Žaliasis pasaulis*, Nr. 16, p. 17-23. Prieiga per internetą: <http://oaji.net/articles/2016/1984-1461087652.pdf>
3. Baltakienė, L. ir Povilaikienė, E. (2016). Patirtinio ugdymo nauda ikimokykliniame amžiuje. *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika*. P. 26-32 Tarptautinė mokslinė praktinė konferencija. Kauno kolegija. Prieiga per internetą: <https://core.ac.uk/download/pdf/75821367.pdf>
4. Behrendt, M. & Franklin, T. (2014) A Review of Research on School Field Trips and Their Value in Education. *International Journal of Environmental & Science Education*. Vol. 9, 235-245 p. doi: 10.12973/ijese.2014.213a
5. Bernotienė, R., Jankauskienė, L., Jonynienė, V., Juraitienė, I. ir Rudienė, A. (2015). *Jūsų vaikas – ikimokyklinukas*. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/Leidinys/ikimokyklinukas1.pdf>
6. Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla.
7. Burškaitienė, R. (2019). *STEAM ugdymas: patarimai ir idėjos kaip ugdyti darželinuką*. Kaunas: Šviesa.
8. Cooper, A. (2015) Nature and the Outdoor Learning Environment: The Forgotten Resource in Early Childhood Education. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 3(1), p. 85.
9. Dodge, D., Colker, L. ir Heroman, C. (2007). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: Presvika.
10. Duoblienė, L. (2018). Balsas, garsas ir triukšmas: (eko)estetinio ugdymo teorijos ir eksperimentai. *Problemos*. p. 39-51. ISSN 1392-1126. eISSN 2424-6158. <https://doi.org/10.15388/Problemos.2018.0.12348>
11. Gerulaitis, Š. (2017). Mokyklos aplinkos naudojimas ugdant geografijos gebėjimus. *Geografija ir edukacija*. 2017 (5), p.130-139.

12. Gill, T. (2014). The Benefits of Children's Engagement with Nature: A Systematic Literature Review. *Children, Youth and Environments*, 24(2), 10–34. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.24.2.0010>
13. Gražienė, V., Jonynienė, V., Kondratavičienė, R., Markevičienė, N., Poškevičienė, E., Vaišvila, H. ir Vizbarienė, A., (2021). *STEAM priešmokykliniame amžiuje*. Vilnius: Vitae Litera.
14. Yıldırım, G. & Akamca, G. (2017). The effect of outdoor learning activities on the development of preschool children. *South African Journal of Education*, Volume 37, Number 2, May 2017, 1-10 pages, doi: 10.15700/saje.v37n2a1378
15. Hart, R. A. (1982). Wildlands for children: consideration of the value of natural environments in landscape planning. *Natur und Landschaft*. Nr. 14 (1), p. 34-39. Prieiga per internetą: http://www.actrees.org/files/Research/Wildlands_for_children.pdf
16. *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas* (2014). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/ikimok_pasiekimu_aprasas.pdf
17. *Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos* (2015). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/tevams_ugdymo_planai/knyga%20-%20rekomendacijos.pdf
18. Kardelis, K. (2017). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
19. Khanova, T. G., Belinova, N. V. & Vyalova, N. V. (2020). Development Of Preschool Teachers' Creative Potential Shs Web Of Conferences; Les Ulis, Vol. 87. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20208700068>
20. Kiewra, C. & Veselack, E. (2016). Playing with nature: Supporting preschoolers' creativity in natural outdoor classrooms. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 4(1), p. 70-95.
21. Kozak, L. & Karol, A. (2019). *Project activities as a factor of cognitive development of preschool children*. *Інноваційна педагогіка*, Т.3 (18). p. 169-174. ISSN 2663-6093
22. Lazdinienė, G. ir Tamošiūnienė, J. (2016). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų ugdymas netradicinėse aplinkose. *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika*. Tarptautinė mokslinė praktinė konferencija. Kauno kolegija. Prieiga per internetą: <https://core.ac.uk/download/pdf/75821367.pdf>
23. Little, H. (2021). Curriculum and pedagogy in the outdoors ECE Resources. *Curriculum and pedagogy in the outdoors - THE EDUCATION HUB*. Prieiga per internetą: <https://theeducationhub.org.nz/curriculum-and-pedagogy-in-the-outdoors/>
24. Little, H. (2013). Mothers' beliefs about risk and risk-taking in children's outdoor play. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 15(1), p. 24-39.
25. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas *Dėl vaikų turizmo renginių organizavimo aprašo* (2005) m. kovo 1 d. Nr. ISAK-330).
26. Makarskaitė-Petkevičienė, R. (2018). Lauko edukacinės erdvės: idėjos ir naujos ugdymo galimybės. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*. Vol. 10, No. 2, p. 75-90.
27. Monkevičienė, O. (2018). *Pedagogams ir tėvams apie penkerių-šešerių metų vaikų raidos ir ugdymo ypatumus*. Metodinis leidinys. Prieiga per internetą: <https://sodas.ugdome.lt/metodiniaiaidokumentai/atsisiusti/8701/b075ecde-6e32-4692-83d3-2c84a1176dd1>
28. Monkevičienė, O. (2021). *Žaismė ir atradimai. Rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo pedagogui*. Vilnius: Vitae Litera.
29. Pociūtė-Trotienė, G. (2017). *Lauko pedagogika darželyje „Aukštyn kojom“: nėra blogo oro, jei lauke įdomu!* <https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/dalijames-patirtimi/lauko-pedagogika-darzelyje-aukstyn-kojom-nera-blogo-oro-jei-lauke-idomu/23934>
30. Poteliūnienė, S., Ustilaitė, S., Sabaliauskas, S., Česnavičienė, J. ir Juškevičienė, A. (2019). Mokytojų patirtys įgyvendinant ugdymo turinį: mokytojas, kaip švietimo politikos dalyvis,

- mokyklos bendruomenės narys ir profesionalas. *Pedagogika / Pedagogy* 2019, t. 133, Nr. 1, p. 78–104.
31. Pravackienė, J. ir Bagdona, A. (2016). Darželio ugdomosios aplinkos įtaka vaikų kūrybiškumo ugdymui/-si priešmokykliniame amžiuje *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika* Tarptautinė mokslinė praktinė konferencija. Straipsnių rinkinys. <https://core.ac.uk/download/pdf/75821391.pdf>
 32. Pribadi, A. (2018). Improving Science Learning Achievement and Creativity through Surrounding Natural Environment Approach *Jurnal Prima Edukasia*, 6 (1), 2018, p.56-65.
 33. Sadauskienė, K. (2020). Ateitis vaikams-lauko pedagogika. *Švietimo naujienos*, <https://www.svietimonaujienos.lt/ateities-vaikams-lauko-pedagogika/>
 34. Skarstein, T. H. (2020). Outdoors as an arena for science learning and physical education in kindergarten. *European Early Childhood Education Research Journal*. Vol. 28, No 6, pages 923-938.
 35. Sonmez, S. & Kolasinli, B. I. (2021). The effect of preschool teachers' stress states on classroom climate. *Education*, 3-13, 49:2, 190-202, doi: 10.1080/03004279.2019.1709528
 36. Stoykov, A. (2021). About the Personal Creativity of the Students to Become Teachers. *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación*. Vol. 15, No 2. <https://revistaeduweb.org/index.php/eduweb/article/view/367/341>
 37. Teresevičienė, M. ir Adomaitienė, J. (2000). *Projektai mokymo(si) procese*. Mokomoji knyga. VDU, Vilnius.
 38. Vidmantienė, A. ir Meškeliienė, N. (2021). SEAM taikymas lauko darželyje . *Tarptautinė mokslinė studentų konferencija „Idėjų forumas“*. P. 20-28. [https://dspace.kaunokolegija.lt/bitstream/handle/123456789/5584/Id%C4%97j%C5%B3%20forumas.%20Straipsniai%202021%20\(1\).pdf?sequence=1#page=21](https://dspace.kaunokolegija.lt/bitstream/handle/123456789/5584/Id%C4%97j%C5%B3%20forumas.%20Straipsniai%202021%20(1).pdf?sequence=1#page=21)
 39. Wojciehowski, M. & Julie, E. (2018). Creative by Nature: Investigating the Impact of Nature Preschools on Young Children's Creative Thinking. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, v6 n1 p. 3-2.

FEATURES OF ORGANISING PRE-SCHOOL EDUCATION IN UNTRADITIONAL NATURAL ENVIRONMENT

Rima Ežerskienė, Rūta Tamašauskienė

Summary

Relevance of the topic. The richness of children's experience depends on their learning environment. The environment for learning and education must be dynamic, open and functional. Open learning and education environments leave traditional classrooms behind, settling in 'classrooms without walls' for a learning experience that takes place not only at the facilities of the educational institution, but also untraditional locations (forest, park, near a pond, on a beach, etc.). This means applying the theory learned in practice in the nature. Pre-school teachers use this environment to create situations for experiential learning and coordinate the educational process.

Research problem: the difference between education in untraditional natural environment and in traditional kindergarten groups, characteristics of pre-school education in untraditional natural environment and challenges of organising outdoor activities.

Research object. Features of organising pre-school education in untraditional natural environment.

Research purpose: To define the features of organising pre-school education in untraditional natural environment.

Research methods: Scientific literature analysis, focus group study, qualitative (content) data analysis.

Course of the study. The empirical study took place in June 2022. The focus group included 43 informants – pre-school teachers from four pre-school educational institutions, based in Klaipėda. Each focus group study included 9-12 informants from each of the institutions. Participants were selected for the study using the convenience sample of non-probability sampling method. The average work experience of the participants of the study is 19.6 years. The study included 23.8 per cent teachers, 26.2 senior teachers and half (50 per cent) of the participants were teachers-methodologists. Each of the informants were assigned a random code. The informants were encoded in the text based on their institution (first capital letters A-D) and their number (1-12). In parallel to the interpretation of the thoughts, shared by the informants, the study provides empirical material, its descriptions and explanations are supported by theoretical statements.

Research ethics. The study complies with the principles of research ethics: protection, secrecy (confidentiality), benevolence, universality, significance, respect to personal dignity, fairness and right to receive accurate information.

Conclusions

1. Being active creators and moderators of children's learning experience, pre-school teachers organise activities in untraditional natural environment cooperating with other institutions, colleagues, parents and other experts. Untraditional natural environment involves activities for children from several pre-school educational institutions, several groups from the same kindergarten or a single kindergarten group, accompanied by teachers. Untraditional natural environment is most beneficial for developing skills like getting to know the environment, counting and measuring, interaction with peers and adults.

2. Being in untraditional natural environment, children are more relaxed, curious, inquisitive and motivated to take action. They are also more expressive in terms of their emotions. Methodological measures or things are given another purpose in the natural environment as opposed to working indoors. Untraditional natural environment enables children to get to know all sides of nature and human impact with hands-on activities. This environment develops their imaginations, creativity, long-term memory, attention and sensations. All that improves their understanding of information and cognition.

3. Challenges of organising children's education in untraditional natural environment include additional intellectual and time costs, detailed planning of the activities, ensuring safety during the trip, financial solutions, weather changes, dangers encountered in nature, and children's development features, such as low resistance to physical exertion, mood swings, and involuntary attention. There is also a notable lack of parent trust in the teachers.

Key words: pre-school age, organising education, natural environment.